

تب بیت کوین در ایران و تحلیل آن از دیدگاه مالی، حقوقی و فقه اسلامی

محمود صمدی لرگانی

استاد یار حسابداری، گروه حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران

امید شهیر *

دانشجوی دکتری حسابداری، گروه حسابداری، واحد تنکابن، دانشگاه آزاد اسلامی، تنکابن، ایران

چکیده

در حالی که قیمت پول مجازی بیت کوین امروز به شدت افزایش یافته بیت کوین یا اصطلاحاً ارز مجازی که هیچ بانک مرکزی در دنیا آن را منتشر نکرده است امروز یکی از پیچیده ترین موضوعات دنیای سرمایه داری است، بیت کوین با حل کردن مسائل ریاضی در فضای مجازی تولید یا استخراج می شود. از ۸ سال پیش که اولین بار بیت کوین تولید شد تا امروز قیمتش تقریباً ۹۰۰/۰۰۰ برابر شده است. خرید و فروش آن هم در فضای مجازی انجام می گیرد، از جمله در صرافی هایی مثل وبسایت BITTREX یک صرافی در آمریکا که انواع ارزهای مجازی از جمله بیت کوین را خرید و فروش یا به پول واقعی تبدیل می کند، البته هویت مشتری هایش شامل شماره گذرنامه، عکس، آدرس و شماره تلفن باید کاملاً مشخص باشد. چرا که منتقدین بیت کوین و پولهای مجازی معتقدند که این نوع ارز راهی برای دور زدن تحریمها، پولشویی، فرار مالیاتی و استفاده در جرائم و کمک به گروههایی به گفته آنها تروریستی است. دلایلی که شاید باعث شده که صرافی مجازی BITTREX حدود ۳ ماه قبل حسابهای تعداد زیادی از کاربران عمدتاً ایرانی را موقتاً مسدود کند، شرکت فوق علت دقیق مسدود کردن حسابهای این کاربران را اعلام نکرده و در بیانیه ای کلی گفته شد که این امری عادی است و برای بررسی هویت صاحبان حسابها انجام می شود. هدف اصلی این مقاله پرداختن به بیت کوین به عنوان یک پول مجازی از دید یک سرمایه گذار ایرانی از منظر مالی، حقوقی و فقه اسلامی در شرایط محیطی ایران می باشد. در این مقاله هدف این نیست که بیان نماید سرمایه گذاری در بیت کوین خوب است یا بد، بلکه با معرفی بیت کوین و بیان مزایا و معایب آن و محدودیتهای محیطی در ایران، هر سرمایه گذار خود بیاندهد و تصمیم نهایی را بگیرد.

کلمات کلیدی: ارز مجازی، بیت کوین، صرافی BITTREX، فقه فردی، فقه حکومتی.

1st. Conference Management Accounting Modern Businesses

مقدمه

بیت کوین ابتکار و نوآوری اینترنتی است که ظهورش از سال ۲۰۰۹ با کلی فراز و نشیب همراه بود، بیت کوین مثل سکه‌های طلا و نقره دارای پشتوانه واقعی نیست و بیشتر شبیه اسکناس‌هایی است که دولتها چاپ می‌کنند، با این تفاوت که پشتوانه اسکناس بانک مرکزی کشورها و قدرت اقتصادی آنهاست ولی هیچ بانک مرکزی دولتی پشت بیت کوین نیست و پیدایش آن از معادلات ریاضی و مجموعه بزرگی از کاربرها می‌آید که بر همه مبادلات و تراکنش‌های بیت کوین نظارت دارند.

در حال حاضر چیزی در حدود ۱۸ میلیون بیت کوین با ارزشی حدود ۹۰۰۰ دلار برای هر بیت کوین در گردش هستند. دارندگان بیت کوین می‌توانند از خودپردازهای بیت کوین پول معمولی دریافت کنند یا بیت کوین‌هایشان را در فضای مجازی با کالا مبادله کنند، حالا دیگر صدها فروشگاه آنلاین کالا و سرویس و حتی شرکت کامپوتری DELL بیت کوین قبول می‌کنند، در ایران هم سایتهای فراوانی انواع و اقسام ارزهای آنلاین و بیت کوین را مبادله می‌کنند. غیردولتی بودن کامل بیت کوین فرصتهای متفاوتی را برای کوشندگان مدنی ایجاد کرده است.

بیت کوین به صورت فیزیکی وجود ندارد و تنها حساب‌هایی شامل رمزهای عمومی و خصوصی را شامل می‌شود. اطلاعات حسابها به همراه تراکنشهای صورت گرفته بین حسابها در یک دفترکل ثبت میشود که نیازمند حجم وسیعی از توان محاسباتی کامپیوتری برای تأیید و ثبت این اطلاعات در سرتاسر کامپیوترهای عضو شبکه در جهان می‌باشد. (هادسون، ۲۰۱۴).

بیت کوین در مبادلات میان سازمان‌های مدنی متفاوت هم می‌تواند به کار بیاید و یا مثلاً خدمات گلوبالی مثل خرید دامنه اینترنتی و یا نرم افزارهای مورد نیاز را نیز شامل می‌شود با بیت کوین و بدون اتکا به کارتهای اعتباری و یا واریزهای بین المللی انجام داد. بیت کوین می‌تواند به صورت خیلی ساده از کمک به مبادلات مستقیم ساکنان یک محله یا شهر کوچک گرفته تا مبادلات بین المللی ارز مورد انتخاب شهروندان باشد. با این وجود مثل همه نوآوری‌های دیگر دیجیتال بیت کوین می‌تواند توسط گروههای خشن و یا تروریستی برای فرار از کنترل دولت‌ها و سازمان‌های امنیتی مورد استفاده قرار گیرد، مشکلی که هنوز راه موثری برای حلش غیر از بلوکه کردن کور تمامی حسابهای بیت کوین دانشجویان و کاربران ایرانی پیشنهاد نشده است. افرادی که هیچگونه ارتباطی با سازمان‌های تروریستی و یا غیرقانونی ندارند. در این مقاله سعی گردید به این سوال پاسخ داده شود که چرا کشورها نسبت به بیت کوین بدبین هستند و باتوجه به شرایط محیطی ایران، استفاده از بیت کوین و مزایا و معایب آن را از دیدگاه مالی، حقوقی و فقه اسلامی مورد بررسی قرار می‌دهیم. نکته جالب اینکه بسیاری از دلایلی که از دیدگاه موافقان نکته قوت بیت کوین و سایر ارزهای دیجیتال است همان موارد از دیدگاه منتقدان علل ضعف آن برشمرده می‌شوند. هدف این مقاله معرفی بیت کوین است که هر شخصی که قصد سرمایه گذاری در این عرصه را دارد، به این نتیجه برسد که در مورد سرمایه گذاری یا عدم سرمایه گذاری در این نوع دارایی سرمایه ای تصمیم‌گیری نماید. (صیامی، ۱۳۹۶).

مبانی نظری تحقیق

پول دیجیتال:

پولی است که به شکل اطلاعات الکتریکی برای تبادل کالا و خدمات استفاده می‌شود و به دو دسته قابل ردیابی/گمنام، بلادرنگ/غیربلادرنگ تقسیم میشوند. در صورتی پول دیجیتالی قابل ردیابی است که بانکها و بازرگانان بتوانند نشانه‌های رمزار پول را برای صاحبش ردیابی کنند و در صورتی گمنام می‌ماند که بانک با همکاری بازرگان رمز پول را نتواند شناسایی کند. ویژگی بلادرنگ و غیر بلادرنگ بودن لزوم مشارکت و یا عدم مشارکت بانک در پرداخت را مشخص می‌کند. از دیگر خواص پول دیجیتالی، غیرقابل استفاده مجدد بودن، غیرقابل جعل کردن، غیرقابل ازدیاد و غیرقابل ردیابی کردن است. (عشوریان و جانو سپاه، ۱۳۸۷).

بیت کوین چیست؟

بیت کوین یک نوع ارز دیجیتال است که به صورت مجازی ساخته و نگهداری می‌شود. و هیچ کس آن را کنترل نمی‌کند، چاپ نمی‌شود و به وسیله نرم افزارهای رایانه ای که در سراسر جهان مشغول حل مسائل ریاضی هستند، تولید می‌شود. هیچ شخص یا کمپانی روی فرایند تولید و تغییر قیمت آن هیچ کنترلی ندارد. به جای آن، هر کسی روی شبکه کنترل پول خود را بر عهده دارد و هر کس می‌تواند با دانلود نرم افزار رایگان بیت کوین و اجرای آن روی کامپیوتر شخصی اش، روی سیستم مالی بیت کوین تاثیرگذار باشد. (میرزاخانی، ۱۳۹۶).

پدید آورنده بیت کوین

ساتوشی ناکاموتو؛ این نامی است که به عنوان مخترع بیت کوین در اینترنت منتشر شده است اما هویت واقعی او هنوز مجهول است. بسیاری معتقدند که او یک شخص نیست و بیت کوین محصولی از یک گروه برنامه نویسی بزرگ است.

مشخصات اولین بیت کوین در سال ۲۰۰۸ توسط ساتوشی ناکاموتو در یک فهرست ایمیل رمزنگاری شده، منتشر گردید. وی در مقاله خود چنین نوشته است: "من در حال کار بر روی سیستم پولی الکترونیکی جدیدی هستم که کاملاً نظیر به نظیر و بدون دخالت شخص ثالث می‌باشد" (ناکاموتو، ۲۰۰۸).

مقاله علمی مذکور سرمنشاء این پول مجازی یعنی بیت کوین بوده و معروف به مقاله سفید با عنوان بیت کوین: سیستم پولی الکترونیک نظیر به نظیر می‌باشد. (حسینی و همکاران، ۱۳۹۲).

ناکاموتو پروژه را به اواخر سال ۲۰۱۰ ماکول کرد و در سال ۲۰۱۱ هم ایمیلی از سوی ساتوشی ارسال شد که می گفت او دیگر از بیت کوین دست کشیده و به سوی پروژه های دیگر متمایل شده است. تا به حال افراد زیادی به عنوان ناکاموتو مطرح شده اند که همگی به طور رسمی این امر را انکار کرده اند. یکی از معروف ترین این افراد، پیرمرد ۶۴ ساله آمریکایی به نام دوریان بود که از سوی هفته نامه نیوز ویک به عنوان ناکاموتوی اصلی معرفی شد؛ دوریان تمام این گزارش ها را انکار و مدعی شد که هیچ ارتباطی با بیت کوین ندارد. (bitcoin.org).

برخی از مهمترین اصطلاحات در سیستم بیت کوین

- سیستم مشتری بیت کوین: نرم افزار رایگانی است که برای دریافت و ارسال بیت کوینها روی کامپیوتر نصب میشود.
- کیف پول: فایلی است که نشانه های بیت کوین و کلیدهای خصوصی مورد نیاز برای استفاده از آنها را در خود ذخیره میکند.
- زنجیره بلوک: فهرست یا پایگاه داده های عمومی از همه تراکنشهایی است که تاکنون انجام پذیرفته اند و فرستاده شده اند. با این فهرست هر کسی می تواند بداند که کدام بیت کوین از چه کسی است.
- نشانی بیت کوین: شناسه ای متشکل از حرفها و شماره ها است که مقصد هر پرداخت را نشان می دهد و مانند ایمیلی هنگامیکه می خواهید برای کسی بیت کوین بفرستید به آن نیاز دارید.
- کسی که به ایجاد بلوکها و افزودن آنها به زنجیره بلوک کمک می کند. هر کاوشگر که یک بلوک معتبر ایجاد کند طبق پروتکل بیت کوین ۲۵ بیت کوین پاداش می گیرد. همه بیت کوین های کنونی در شبکه با پشت سر گذاشتن همین فرایند پدید آمده اند. (در چهار سال نخست مقدار این پاداش ۵۰ بیت کوین بود و در چهار سال دوم به ۲۵ بیت کوین کاهش یافت و این روند کاهشی هر چهار سال یکبار ادامه می یابد).
- کلید خصوصی: شماره سری و مخفی مربوط به یک نشانی است که هر کاربر برای دسترسی به بیت کوینهای خود و فرستادنشان به مقصد مورد نظر به آن نیاز دارد. اگر این کلید گم شود بیت کوینهای موجود در کیف پول شخص برای همیشه از بین میرود.
- پروتکل بیت کوین: بدین معنا است که هرگره در شبکه باید یک نسخه از هر تراکنش بیت کوین را دانلود کند.
- شبکه بیت کوین: شبکه های کامپیوتری است که تراکنشهای بیت کوین در آن پخش یا توزیع میشود. بلوک زنجیر نیز روی همین شبکه نگهداری میشوند. (نیان و چوئن، ۲۰۱۵).

روشهای کسب بیت کوین:

بیت کوین سقف حداکثری ۲۱ میلیون عدد را دارا است: حد اکثر تعداد بیت کوینی که ممکن است تولید شود ۲۱ میلیون است. این تعداد امروز حدوداً ۱۸ میلیون تا امروز تولید شده است. فرایند استخراج بیت کوین در حال حاضر هر ۱۰ دقیقه ۲۵ بیت کوین تولید می شود (نرخ تولید هر ۴ سال نصف می شود). (صیاد معروف و همکاران، ۱۳۹۴).

- بیت کوین ها عموماً از طریق فعالیت های استخراج (ماینینگ) که همان فرایند پردازش تراکنش های بیت کوین است، بدست می آیند. این روش مستلزم داشتن کامپیوترها و سخت افزارهای قدرتمندی است.
- خرید بیت کوین از صرافی ها
- همچنین برخی از وب سایت های بخت آزمایی، به کاربران خود بیت کوین می دهند.
- می توانید با پذیرش بیت کوین به عنوان وجه پرداختی در برابر کالا یا خدمات، بیت کوین بدست آورید. (نیان و چوئن، ۲۰۱۵).

برخورد کشورها با بیت کوین

واقعیت این است که بسیاری از کشورها به دلیل عقب ماندگی فناوری در این خصوص سکوت کرده اند و شاید از این بابت نگرانی دارند که دیر متوجه حضور این پدیده در عرصه فناوری شدند و کنترلش برای دولت دشوار است. از طرفی نمی توانند از امروز یکدفعه ممنوعش کنند، بلکه ابتداءً کنترلش را در اختیار بگیرند تا حداقل نظارتی بر آن داشته و سپس از بخش مثبت این فناوری استفاده کنند. البته در ماههای گذشته نهادهای ناظر روی مبادلات بیت کوین بسیار حساس شدند و به نظر می رسد خیلی زود بیت کوین و سایر ارزهای دیجیتال را تحت کنترل خواهند گرفت. (خدا رحمی، ۱۳۹۶).

نظرات موافق و مخالف در خصوص سرمایه گذاری در بیت کوین در ایران:

برخی از موارد مطروحه پیرامون بیت کوین توسط طرفداران آن بعنوان مزیت شمرده می شوند، در حالیکه برای منتقدان بعنوان معایب آن برشمرده می شوند. در این بخش صرفاً واقعیت های بیت کوین با توجه به شرایط محیطی، اقتصادی، ملاحظات فقهی و حقوقی خاص کشور ایران بیان می گردد:

برخی از مهمترین دلایل موافقان با بیت کوین:

1st. Conference Management Accounting Modern Businesses

۱. آزادی پرداخت وجه : هر موقع از شبانه روز و در هر کجای جهان باشید، ارسال و دریافت فوری هر مبلغ از بیت کوین امکان پذیر است. هیچ روزی تعطیل نیست. هیچ حد و مرزی در کار نیست. هیچ محدودیتی اعمال نخواهد شد. بیت کوین به کاربران اجازه میدهد بر پول خود کنترل کامل داشته باشند.
۲. کارمزدهای بسیار اندک: در حال حاضر پردازش پرداخت وجه با بیت کوین، بصورت بدون کارمزد و یا با کارمزدی بسیار اندک، انجام میگردد. کاربران میتوانند برای پردازش سریعتر تراکنش خود، کارمزد پرداخت نمایند که در نتیجه تأییدیه تراکنش را سریعتر از شبکه دریافت خواهند کرد. علاوه بر این، پردازشگرهای تجاری نیز هستند که سوداگران را در پردازش تراکنشها، تبدیل بیت کوینها به یک ارز بدون پشتوانه و واریز مبالغ بطور مستقیم و روزانه به حساب بانکی آنها، یاری دهند. زیرا این تراکنشها بر مبنای بیت کوین است.
۳. ریسک کمتر برای سوداگران: تراکنشهای بیت کوین امن و برگشت ناپذیر بوده و حاوی اطلاعات شخصی و یا حساس مشتریان نیست. به همین دلیل از سوداگران در برابر ضررهای ناشی از کلاهبرداری یا پرداختهای برگشتی جعلی محافظت میکند و نیازی هم به پیروی از PCI نیست. سوداگران میتوانند به سادگی به بازارهای جدیدی قدم بگذارند که هیچ کارت اعتباری در آن در دسترس نباشد و یا نرخ کلاهبرداری به شکل غیرقابل قبولی بالا باشد. دستاوردهای خالص آن عبارتست از: کارمزد کمتر، بازارهای بزرگتر و هزینههای مدیریت کمتر.
۴. امنیت و کنترل : کاربران بیت کوین بر تراکنشهای خود کنترل کامل دارند. غیرممکن است که بتوان معامله کنندگان را مجبور کرد، مانند آنچه در روشهای دیگر پرداخت گاهی پیش می آید، مبالغی ناخواسته و یا از پیش اعلام نشده را بپردازند. پرداختهای بیت کوینی بدون اینکه اطلاعات شخصی کسی به تراکنش پیوست شده باشد، .
۵. شفافیت و بی طرفی: تمامی اطلاعات در مورد تأمین پول بیت کوین به سادگی روی زنجیره بلاک در دسترس همه هست و میتوان آنها را بلافاصله آزمایش کرده و از آنها استفاده نمود. هیچ شخص یا سازمانی نمیتواند پروتکل بیت کوین را کنترل و یا دستکاری نماید چون این پروتکل با رمزنگاری، ایمن شده و هسته بیت کوین را از نظر شفافیت، بیطرفی کامل و قابل پیشبینی بودن کاملاً قابل اعتماد ساخته است.(صیاد معروف و همکاران، ۱۳۹۴).
۶. استفاده از آن برای دورزدن تحریمها: طرفداران بیت کوین معتقدند که از آن برای دور زدن تحریمها می توان استفاده نمود حتی اگر درصد کوچکی از این مشکل را حل نماید.
۷. اشتغال زایی: در دنیای امروز با در نظر گرفتن پتانسیل فضای مجازی و صنایع مرتبط با آن امروزه غولهای چند میلیارد دلاری را می توان دید که با ورود به عرصه فضای مجازی تصورات را دگرگون کرده اند. در ایران با بکارگیری جوانان تحصیل کرده ای که هم در زمینه مالی و هم در

1st. Conference Management Accounting Modern Businesses

زمینه بکارگیری نرم افزارهای رایانه ای قوی هستند می توان هم اشتغال ایجاد کرد و هم تحریمهای ظالمانه را دورزد در واقع ورود به آن فضا یک فرصت ناب است. گرچه موارد ۳، ۴، ۵ و ۶ مورد انتقاد شدید است که در ادامه به آن پرداخته خواهد شد.

برخی از مهمترین دلایل منتقدان برای مخالفت با بیت کوین:

۱. اعتماد کورکورانه به بیت کوین که امکان کنترل و نظارت تا حد بسیار زیادی وجود ندارد: مکانیزم

بیت کوین بر پایه سلب اعتماد از نهادهای ناظر و بانکهای مرکزی، در عین حال اعتماد به بیت کوین است. در این مکانیزم باید از قاعده ای پیروی کرد که باور کنیم بجای بانک مرکزی می توان به یک شبکه فناوری و کامپیوتری اعتماد کرد که اکثریت قریب به اتفاق خریداران و فروشندگان جزئیات مربوط به آن را نمی دانند و فقط این تصور را دارند که سرمایه گذاری خوبی است. قرار است به پدیده ای اعتماد کنیم که خارج از کنترل و نظارت ما است. نگرانی هایی در مورد بانکهای مرکزی کشورها داریم ولی از چاله درآمدیم و در داخل چاه می افتیم، عنان را در اختیار موسساتی که اصلاً آن ها را نمی شناسیم قرار می دهیم.

۲. نابودی آن در صورت ظهور ارز دیجیتال بهتر: پذیرش بیت کوین برای سرمایه گذاران بدین معنی است که ما باور داریم که در آینده هیچ ارز دیجیتال برتری نسبت به بیت کوین متولد نخواهد شد، چون اگر این اتفاق رخ دهد همه به سمت آن متمایل می شوند و بیت کوین ارزشش به شدت کاهش می یابد و نابود خواهد شد.

۳. نوسانات قیمتی زیاد و غیر قابل توجیه بیت کوین: نوسانات زیاد قیمتی بیت کوین قطعاً تهدیدی برای سرمایه گذاری است، معمولاً وقتی که دلار قیمتش افزایش یا کاهش پیدا می کند استدلالی برایش وجود دارد، این نوسانات می توانند به دلیل نوسانات نرخ بهره و سایر عوامل سیستماتیک یا کلان اقتصادی باشند، اما در مورد بیت کوین طی چند روز چه اتفاق مهمی افتاده که قیمتها در دسامبر ۲۰۱۷ و ژانویه ۲۰۱۸ چندین برابر افزایش یافته اند، طبیعتاً هیچ اتفاقی نیفتاده است. آیا دلایل قانع کننده ای برای این افزایش قیمتی وجود دارد؟ جواب خیر است. لذا نوسان قیمت فقط تحت تاثیر تقاضا بوده است.

۴. نمی توانیم رفتار بازیگرانش را بدلیل عدم قابلیت ردیابی و نظارت حدس بزنیم: بنابراین من و شما نمی توانیم حدس بزنیم فردا قیمت بیت کوین بالا می رود یا پایین می آید. با مورد بالا هم پوشانی دارد.

1st. Conference Management Accounting Modern Businesses

۵. ماهیت پیچیده بیت کوین تحت عنوان یک ارز و استفاده از آن بعنوان یک کالای سرمایه ای: یکی از شاخصهای ارز ثبات آن است. هیچ سرمایه گذاری نمی پذیرد ارز کشوری را خریداری نماید که امروز دو برابر بشود و فردا نصف شود، در اینصورت نمی تواند وسیله مبادله باشد و افراد از مالکیتش احساس آرامش نخواهند داشت، چون رفتار هیجانی دارند و افراد بصورت یک کالای سرمایه ای به آن نگاه می کنند. در صورت برابری قیمتش با ارزهای معتبر میتوان مطمئن بود بالای ۹۰٪ سرمایه گذاران دیگر انگیزه ای برای خرید آن نخواهند داشت، هیجانی که برای رفتن به سمت بیت کوین ایجاد شده صرفاً بخاطر افزایش افسار گسیخته قیمت آن در چند ماه گذشته بوده که ناشی از رفتار هیجانی سرمایه گذاران است.

۶. ضریب نفوذ پایین بیت کوین در ایران و در کل جهان: با توجه به اینکه ۴۰٪ از بیت کوینهای استخراج شده در اختیار ۱۰۰۰ نفر است، این وضعیت تعبیری را در فضای بیت کوینها ایجاد نموده است که افرادی تحت عنوان پلنگ یا پنگوئن بعنوان دارندگان ارقام درشت بیت کوینها هستند. این موضوع در قسمت قاعده عدالت در مباحث فقه حکومتی نیز اشاره گردیده که در ادامه مقاله بحث خواهد شد.

۷. امکان رهگیری و ردیابی وجود ندارد: نکته نگران کننده دیگر اینکه افرادی که سواد فناوری اطلاعات ندارند باید محتاطانه رفتار نمایند بعنوان مثال اگر حساب بانکی یا کارت اعتباری افراد مورد سوء استفاده قرار گیرد مرجعی جهت رسیدگی و مراجعه وجود دارد که حداقل پوششی را برای صاحب حساب ایجاد میکند، ولی در این کیفهای پول هیچ گونه پوششی وجود ندارد. یعنی اگر با بی احتیاطی بدلیل سواد پایین فن آوری اطلاعات شخصی گذرواژه ساده ای را برای کیف پول بیت کوین انتخاب کند و مورد دستبرد و سوء استفاده قرار گیرد به هیچ وجه مرجعی جهت رسیدگی وجود نخواهد داشت و به هیچ شکل آن زیان قابل جبران نخواهد بود. (خدا رحمی، ۱۳۹۶).

۷. پشتوانه پولی، اقتصادی و سیاسی برای بیت کوین تا امروز وجود ندارد: پشتوانه ارزهای رایج، طلا و نقره است. از لحاظ نظری اگر فردی یک دلار را به بانک بدهد، آنها بایستی به اندازه آن به او طلا بدهند. اما پشتوانه این ارز دیجیتال طلا نیست بلکه فرمولهای ریاضی است. (میرزاخانی، ۱۳۹۶).

۸. تفاوت آن با سایر ارزهای مجازی نوین با پشتوانه دولتها: برخی کشورها مثل آمریکا و روسیه به فکر تولد ارز دیجیتال همتا با بیت کوین افتادند و این ارز در ایالات متحد آمریکا ایجاد گردید با یک تفاوت بسیار اساسی نسبت به بیت کوین، توجه شود دولتی مثل آمریکا بیت کوین تولید نمی کند USC ارزی که به تازگی دولت آمریکا ایجاد کرد با بیت کوین تفاوتهای زیادی دارد USC ارزی

1st. Conference Management Accounting Modern Businesses

است که هر یک عدد آن معادل یک دلار است، بیت کوین پشتوانه اش فرمولهای ریاضی است یعنی در واقع بی پشتوانه است، ولی USC ارز مجازی دولت آمریکا پشتوانه اش دلار است.

۹. عدم امکان دور زدن تحریمها بر خلاف آنچه که موافقین بیت کوین اعتقاد دارند: اینکه موافقین بیت کوین معتقدند با استفاده از بیت کوین می توان یک رسالت بزرگی چون دورزدن تحریمها را به سر انجام رساند یک خیال واهی است. به بهانه وجود نگرانی های سیاسی و تحریمها صرافی مجازی بیتریکس حدود ۳ ماه قبل حسابهای تعداد زیادی از کاربران عمدتاً ایرانی را موقتاً مسدود کرد و این امر تا به امروز ادامه یافته و پاسخ روشنی از طرف مسولان این صرافی بیان نگردیده است. هر چند که از مجموع ۱۸ میلیون بیت کوین مستخرجه تا به امروز در ایران از جنس ۱۰۰ یا ۲۰۰ بیت کوین معامله می گردد که بسیار عدد کوچکی است و تاثیری در اقتصاد نمی تواند داشته باشد ولی ادامه این روند می تواند نگران کننده باشد.

۱۰. فراهم نبودن بستر و دلایل غیر اصولی موافقین : معمولاً افرادی که می خواهند از بیت کوین دفاع کنند بیان می کنند که مخالفین با بیت کوین قصد مخالفت با فن آوری اطلاعات را دارند. این افراد اطلاعات زیادی در خصوص معایب و کارکردهای بیت کوین ندارند و تنها در خصوص فن آوری اطلاعات، وجود جوانان تحصیل کرده و مسلط به کامپیوتر و انواع نرم افزارها دفاع می کنند. در دفاع از بیت کوین نباید به فن آوری و دنیای مجازی تکیه کرد باید در مورد خود بیت کوین صحبت کرد.

۱۱. بیت کوین مخالف شفافیت است: مهمترین دلایل برای عدم شفافیت اینکه هنوز ابداع کننده بیت کوین مشخص نیست، امکان ردگیری و ردیابی آن وجود ندارد و کنترل و نظارتی هم بر آن نیست، پس همچنین پدیده ای نمی تواند شفاف باشد.

از دیگر مشکلات در سر راه بیت کوین می توان مشکلات آن از منظر حقوقی و فقه حکومتی اشاره کرد که در ادامه این مقاله به تفصیل توضیح داده خواهند شد. (خدا رحمی، ۱۳۹۶).

نحوه خریداری بیت کوین، نگهداری و امکان نقدشوندگی آن در ایران:

افراد با مراجعه به صرافی ها در کشور ما بیت کوین را خریداری می کنند، بنابراین امکان نقد شدنش در کشورمان وجود دارد منتهی با یک شرایط بسیار نگران کننده تر نسبت به آنچه که در جامعه جهانی در حال اتفاق افتادن است. امروز اگر قیمت یک بیت کوین بعنوان مثال ۱۰۰۰۰ دلار باشد در ایران پایین تر از ۱۱۰۰۰ دلار قابل خریداری نیست، این افزایش قیمت تنها به یک دلیل واهی است، تعداد صرافی ها در کشورمان کم است و کارمزدها شان آنقدر بالاست که حتی اگر در روند صعودی قیمت جهانی هم باشیم باز هم معمولاً به این سادگی سرمایه گذار ایرانی امکان کسب سود نخواهد داشت، برای نگهداری بیت کوینها محلی تحت عنوان کیف پولهای الکترونیک وجود دارد که افراد بعد از اینکه بیت کوینها را خریداری کردند عملاً در داخل این کیف الکترونیک بیت کوینها را نگهداری خواهند کرد. (خدا رحمی، ۱۳۹۶).

آینده بیت کوین:

بر اساس ارزیابیهای کارشناسان بازارهای مالی، احتمال نوسانات شدید و حتی سقوط بهای پول دیجیتال منتفی نیست. حتی برخی از کارشناسان رشد بی سابقه بهای بیتکوین را عملاً آغاز سقوط آن میدانند. اما، در این مورد اتفاق نظر وجود ندارد و برخی حتی معتقدند که ارزش این پول سایبری میتواند از رقم باورناکردنی کنونی نیز بیشتر شود. (میرزاخانی، ۱۳۹۶).

بررسی فقهی بیت کوین

بیت کوین از منظر فقه فردی و فقه حکومتی

برای بررسی بیت کوین از منظر فقهی باید دو سطح شخصی و حکومتی را مدنظر قرار داد؛ سطح شخصی به مسائل نگاه شخصی دارد و سطح فقه حکومتی که با نگاه کلان و سیستماتیک به موضوعات و نهادها می‌پردازد. بر این اساس، از منظر فقه شخصی، این سؤال وجود دارد که اگر یک نفر بیت کوین خرید و فروش کند یا سودی از آن حاصل نماید، مسئله حلال و حرام بودن این سود چطور است؟ در منظر فقه حکومتی نیز باید ببینیم که رواج بیت کوین در کشور چه تحولاتی برای نظام اقتصاد اسلامی خواهد داشت و از این نوع پول چه نهادهای اجتماعی منتفع می‌شوند و چه نهادهایی از بین می‌روند؟

در پاسخ به این سؤالات باید گفت، هر چند تاکنون موضع گیری رسمی از سوی مراجع در مورد این نوع پول و یا در حالت کلی نظام پولی مجازی اتخاذ نشده است، اما در هر صورت در سطح فقه شخصی اگر به فتوای مراجع در خصوص بیت کوین مراجعه کنیم، در نهایت میتوان مسائل را طوری طرح کرد که به پاسخهای مثبت در این حوزه برسیم، ولی با نگاه فقه حکومتی، بیت کوین چالشهایی دارد که نمیتوان از کار آنها به سادگی گذشت، چراکه آسیبهای آن نظام اقتصادی کشور را در سطح کلان درگیر خواهد کرد؛ به همین دلیل، شناخت موضوع و ابعاد و اثرات مختلف آن در نظام اقتصادی، قدم نخست در موضع گیری مناسب و ارائه احکام لازم در این خصوص است. (میرزاخانی، ۱۳۹۶).

بررسی بیت کوین با نگاه فقه حکومتی

قاعده لاضرر

1st. Conference Management Accounting Modern Businesses

از آنجا که ورود بی رویه پولهای مجازی بدون نظارت حاکمیت، به عنوان سیاستگذاران انحصاری سیاست پولی، ممکن است موجب تضییع حقوق آحاد جامعه و ثروتهای ملی شود به استناد قاعده لاضرر میتوان تولید و جریان این پولها را در اقتصاد واقعی نادرست دانست.

قاعده احترام

بر اساس قاعده احترام و حرمت تضییع اموال مسلمین، ورود بدون نظارت این پولها در اقتصاد واقعی موجب تغییر ضرری در حجم پول و ثروتهای اقتصاد واقعی است که بر این اساس تزریق چنین پولی با عنوان حرمت روبرو است.

قاعده حفظ نظام

با عنایت به چالشهای پولهای مجازی مانند مشکلات امنیتی، تسهیل جرایم اینترنتی، فرار مالیاتی و پولشویی که موجب اختلال نظام اقتصادی و حتی سیاسی و اجتماعی جامعه خواهد شد، مصلحت اقتضا میکند تا حاکم اسلامی تا به سامان رسیدن تولید و جریان این شکل از پول، از ورود آن به اقتصاد واقعی جلوگیری کند.

قاعده اتلاف

اگر سیاستگذار پولی با عدم رعایت مصلحت و غبطه مسلمین و سیاستهایی که موجب تضییع اموال مسلمین است، موجب کاهش ارزش ثروت و تضییع حقوق گردد مطابق قاعده اتلاف ضامن است و فعل ضرری او به استناد قاعده احترام و اصل حرمت تضییع اموال مسلمین عنوان حرمت دارد.

قاعده عدالت

در همین راستا، توزیع ناعادلانه ثروت از جمله تهدیدهای بیت کوین برای نظام اقتصاد اسلامی است، چراکه در حال حاضر بیش از نیمی از حجم بازار این نوع پول متعلق به افراد معدودی است که در واقع سهامداران اصلی بیت کوین تلقی میشوند و از این طریق میتوانند، تحریمها، تهدیدها و مخاطراتی را به اقتصاد کشورهایی که بیتکوین در آنها رواج یافته تحمیل نمایند. (میرزاخانی، ۱۳۹۶).

بررسی بیت کوین از منظر حقوقی

در بیشتر محاکم قضایی، از نظر قانون بیت کوین غیرقانونی نیست. اما بعضی از دستگاههای قضایی (مانند کشورهای آرژانتین و روسیه) ارزشهای خارجی را بشدت محدود و یا ممنوع کرده اند. بعضی دیگر از

1st. Conference Management Accounting Modern Businesses

دستگاههای قضایی (مانند تایلند) ممکن است صدور گواهینامه برای بعضی موجودیت‌های خاص، مثلاً صرافیهای بیت کوینی را محدود کرده باشند.

از زمان راه اندازی شبکه بیت کوین بحث بسیاری درمورد ماهیت بیت کوین وجود داشته است؛ آیا واقعا بیت کوین را می توان به عنوان یک ارز، سرمایه یا کالا در نظر گرفت یا بیت کوین دارای هیچ ارزش خاصی نیست. در مارس سال ۲۰۱۴ سرویس درآمد داخلی (IRS) ایالت متحده اعلام کرد که تمامی ارزهای مجازی از جمله بیت کوین شامل مالیات بر دارایی می شوند و ارز به حساب نمی آیند. سود یا ضرر ناشی از بیت کوین اگر به عنوان سرمایه نگهداری شوند، با عنوان سود و زیان سرمایه تلقی می شوند، در حالیکه اگر به عنوان موجودی نگهداری شود، شامل سود و زیان عادی خواهد شد (سید حسینی و دعائی، ۱۳۹۳). با این وجود اولین دستگاه خود پرداز برای مبادله بیت کوین با سایر ارزها در سال ۲۰۱۳ در سان‌دی‌آگو، کالیفرنیا راه اندازی شد. (صیاد معروف و همکاران، ۱۳۹۴).

نتیجه گیری

در این مقاله به موضوعات مرتبط با بیت کوین به عنوان رایجترین ارز دیجیتالی پرداخته شده است، توضیحات اقتصادی پیچیده را کنار میگذاریم و به این واقعیت میپردازیم که تمام ارزها دارای ارزش هستند و بیت کوین هم باید به این سمت برود که دارای ارزش ذاتی بشود، بیت کوین توانسته با ماهیت غیرمتمرکز بودن خود و با استفاده از فناوری نظیر به نظیر خود سایر ارزهای دیجیتالی را کنار زده و جایگاه خود را به عنوان مهم ترین ارز دیجیتال تثبیت نماید. اعتقاد بر این است افرادی که ریسک سرمایه گذاری را به خوبی می شناسند و ریسک پذیر نیز هستند، منعی برای عدم انجام معامله ندارند، در عین حال متاسفانه امروز افراد زیادی وجود دارند که به سمت سرمایه گذاری در بیت کوین می روند که تصورات آرمان گرایانه ای در مورد آن دارند، تصوراتی که شاید خود خالق بیت کوین در ابتدا آن را برای چنین اهدافی خلق نکرده بود. اقتصاددانان و کارشناسان امور مالی سالهاست با یکدیگر بحث میکنند که آیا این یک دارایی است یا یک ارز، از لحاظ ارزشگذاری بیت کوین، این مسئله زیاد مهم نیست. اهمیتی ندارد چگونه مردم از بیتکوین استفاده میکنند؛ مهم است که چرا مردم آن را انتخاب میکنند. از دیدگاه حقوقی و شرعی حیات این پولها در جوامع مجازی، بی آنکه تأثیرگذار در نظم پول واقعی شود، با اشکالی مواجه نخواهد بود و مشروع است، اما اگر ورود این پولها -مجازی- به دنیای حقیقی به پدیده‌هایی چون تغییر حجم پول، تضییع اموال غیر و پدیده‌های خلاف مصلحتی چون خروج ارز و تسهیل جرایم بیانجامد، به استناد این قواعد فقهی که بیشتر ناظر به فقه حکومتی است، میتوان نهادینه شدن بیت کوین در سیستم مالی کشور را از نظر شرعی دچار اشکال دانست.

منابع:

۱. حسینی، سید مهدی؛ حبیب زاده مریان، حامد و کیهانی راستگو، مهدی (۱۳۹۲). بررسی تجارت و پول الکترونیک در ایران، اولین کنفرانس ملی نوآوری در مهندسی کامپیوتر و فناوری اطلاعات.
۲. خدارحمی، بهروز. (۱۳۹۶). شبکه خبر.
۳. سیدحسینی، سمیه؛ دعائی، محمد (۱۳۹۳). بیت کوین نخستین پول مجازی، ماهنامه بورس، شماره ۱۱۴-۱۱۵.
۴. صیاد معروف، محمد رسول؛ طوفان زاده مژدهی، علی و رشیدی، حسن (۱۳۹۴). واحد پول دیجیتال بیت کوین و نقش آن در تجارت الکترونیک، دومین کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی، ۲۴ اسفند ۱۳۹۴، استانبول، ترکیه.
۵. صیامی، شهریار. (۱۳۹۶). بی بی سی فارسی.
۶. عشوریان، محسن؛ جانوسپاه، صفورا (۱۳۸۷). پیاده سازی نرم افزاری یک سیستم پول دیجیتالی مبتنی بر روش برند، دومین کنفرانس جهانی بانکداری الکترونیکی، تهران، موسسه مطالعات بهره وری و منابع انسانی.
۷. میرزاخانی، رضا. (۱۳۹۶) بیت کوین و ماهیت مالی - فقهی پول مجازی. تهران: سازمان بورس اوراق بهادار، مرکز پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی گروه بازارها و ابزارهای مالی.
8. Cheah, E.-T. and J. Fry (2015). "Speculative bubbles in Bitcoin markets? An empirical investigation into the fundamental value of Bitcoin." *Economics Letters* 130: 32-36.
9. Hodson, H. (2014). "My Bitcoin road trip: living on virtual money for a day." *New Scientist* 221(2955): 22.
10. Nakamoto, Satoshi. "Bitcoin: A peer-to-peer electronic cash system." Consulted 1.2012 (2008): 28.
11. <https://bitcoin.org/en/you-need-to-know>

Bitcoin Fever in Iran and its Analysis from the Perspectives of Finance, Law, and Islamic Jurisprudence

Abstract

While the bitcoin virtual currency price has risen sharply today, bitcoin, or so-called virtual currency, which no central bank has published in the world is one of the most complex issues of capitalism. Bitcoin is generated or extracted by generated or extracted in cyberspace and its price has increased 900000 times since its first generation eight years ago. Dealing the bitcoin is conducted in cyberspace including the exchanges such as the BITTREX website, a currency exchange facility in the United States selling and buying the bitcoin or changing it into real currency. However, the identity of its customer including the number of passport, photo, address and phone number must be clearly identified because the bitcoin critics believe that this kind of currency is a way to avoid the sanctions, money laundering, tax evasion, and use in crimes and terrorist groups. Such reasons caused the BITTREX virtual exchange temporarily block the accounts of a large number of Iranian users about 3 months ago. This company has not announced the exact reason for blocking these users' accounts but in a general statement announced it normal for checking the identities of the account holders. The present study aimed at investigating the bitcoin as a virtual currency from the perspective of an Iranian investor in terms of finance, law, and Islamic jurisprudence in the context of Iran's environmental conditions. The purpose of this study was not to say whether investing in bitcoin is good or bad, but to introduce the bitcoin as well as its advantages, disadvantages, and environmental constraints in Iran to make every investor think and make the final decision.

Keywords: Virtual currency, bitcoin, BITTREX Exchange, individual jurisprudence, government jurisprudence